

Az információs lavina sodrásában

Vizsgálat a hallgatói információszerzésről¹

Bevezetés

A szakirodalomban többféle meghatározást olvashatunk arról, hogy a különböző szerzők hogyan értelmezik az információs társadalom kifejezést, mert kiterjedtsége, a fogalom összetettsége miatt még ma sincs egységes definíciója. Az információs társadalom fogalom bevezetésében meghatározó szerepe volt Fritz Machlup közgazdásznak, aki 1962-ben írta meg első jelentős tanulmányát *A tudás termelése és elosztása az Egyesült Államokban*² címmel. A témában áttörést hozó könyvében vezette be a tudásipar fogalmát, amelyen belül öt összetevőt különböztetett meg: úgy mint az oktatás, kutatás és fejlesztés, a tömegmédiá, az információtechnológiák és az információs szolgáltatások.

A modern, elektronikus alapokon nyugvó gazdaság legfőbb termelőerejévé azóta az információ és a tudás vált. Ennek következtében mindenki számára biztosítani kell az információkhoz való szabad hozzáférést. A digitális írástudás elterjesztése azonban felelősséggel jár. Biztosítani kell a folyamatosan megújuló információs és kommunikációs eszközöket, hogy mindenki képes legyen az információ megszerzésére és az elektronikus szolgáltatások igénybevételére, illetve el kell érni, hogy a megszerzett információ felhasználható tudássá válhasson.

Az internet mára olyan virtuális térré alakult, ahol a felhasználók a számukra fontos információk sokféleségéhez juthatnak hozzá. A hozzáférés korlátaival azonban feltehetően még hosszú ideig számolnunk kell; ez abból adódik, hogy a használók számára fontos információk elkerülik figyelmüket, csupán azért, mert nem érhető el a világhálón. Ezzel szemben megszámlálhatatlanul sok felesleges, helytelen és nem mellelleg hibás információ található még a legnépszerűbb oldalakon is.

A kutatás előzményei

A vizsgálat előzménye azon a hétköznapi megfigyelésen alapult, amely szerint az egyetemisták többsége hétköznapi tájékozódása és tanulmányai során folyamatosan használja az internet adta lehetőségeket. A kérdés úgy fogalmazódott meg bennünk: a hallgatók milyen keresőket használnak az információszerzés során, tudnak-e szelektálni az óriási találati halmazból, tudják-e értékelni, értelmezni a találati halmaz elemeit, illetve hogy a szakirodalmi információszerzés során mely eszközöket részesítik előnyben?

A kutatás során megkülönböztettünk hétköznapi és szakirodalmi információ-szerzési készséget, illetve a hagyományos és az elektronikus források közötti eligazodás képességét.

A kutatásnak a hasonló témájú külföldi felmérések, vizsgálatok, hazai folyóirat-cikkek és tanulmányok³ képezik a bázisát, azonban ezek elenyésző száma csak kiindulópontot biztosított számunkra.

A módszer

A kutatás módszerül a kérdőíves felmérést választottuk, három kérdéscsoportban tudakozódtunk. Az elsőbe tartoztak a bevezető kérdések, ahol rákérdeztünk a nemre, korra, tanulmányi szakra, szociális, családi körülményre és egyéb szokásokra. A második kérdéscsoportban irányított kérdésekkel operáltunk, amelyek az információszerzési és -felhasználási szokásokra irányultak. Végül a levezető kérdésekben egy-egy konkrét tájékozódási feladattal bizonyosodunk meg a válaszadó tájékozódási szokásairól.

A mintavétel

A kutatást a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán folytattuk le a 2007–2008-as tanévben.

A kérdőív segítségével a nappali osztatlan alapképzésben résztvevő és az új, bolognai képzési rendszerben résztvevő hallgatók 27 százalékának információszerzési szokásait vizsgáltuk.⁴

A legnagyobb arányban az andragógus hallgatók képviselték magukat, majdnem 70 százalékkal, mögöttük az informatikus könyvtárosok 22 százalékkal, a humánszervezők 6 százalékkal, a művelődésszervezők 4 százalékkal. Ez az arány megfelel a kar hallgatói létszámarányának; az új BA képzésben résztvevőknek több százas hallgatói létszámuk van, a felsőbb éveseknél ez a szám néhol az előbbi tizedét sem teszi ki.

A kor és a nem megoszlása a következőképp alakult. A nők sokkal nagyobb, tízszeres arányban képviselték magukat, mint férfi hallgatótársaik. A nem mellett a kor is fontos szempont volt: a megkérdezettek 35 százaléka 20 évesnek vallotta magát, ezután a legtöbben 21 és 22 évesek voltak, válaszadók két százaléka pedig már elmúlt 25 éves.

A mintában a legmagasabb arányban (körülbelül 50 százalékkal) az első- és másodéves andragógus szakos nők képviselték magukat 1987 és 1988-as születési dátummal.

Lényeges kérdés még a lakóhely típusa és a felsőoktatásban eltöltött évek száma is. A válaszadók 35-35 százaléka él faluban, illetve kisvárosban, 24 százalékkal nagyvárosban, öt százalék pedig egy-egy nagyváros elővárosában. A válaszadók felét az első- és másodéves falun élő andragógus nők teszik ki. Húsz százalék viszont olyan első vagy másodéves informatikus könyvtáros szakos nő, aki városban vagy nagyvárosban él; tehát míg andragógia szakot inkább a kisebb településekről származók választják, addig az informatikus könyvtárost a városiak.

A felsőoktatásban eltöltött évek száma azért fontos szempont, mert a felsőoktatásban már több időt eltöltött hallgatók, életkoruktól függetlenül nagyobb tapasztalattal rendelkeznek, mint évfolyamtársaik. A hallgatók 45 százaléka elsős, és 40 százaléka másodéves. Legkevesebben az utolsó évek vannak, egy százalékkal képviseltették magukat. A hallgatók többsége általában annyi ideje áll jogviszonyban az intézménnyel, amilyen évfolyamos, viszont előfordul kivétel is. Az elsőéves andragógusok között van egy 10 százalékos csoport, amely ugyan még nincs egy éve, hogy elkezdte ezt a szakot, mégis legalább három éve hallgatója felsőfokú oktatási intézménynek.

A hipotézisek

A kutatás elsődleges hipotézise arra a hétköznapi és a szakirodalmi információszerzésre irányult, amely szerint, azok a hallgatók, akik a mindennapi friss hírek beszerzése folyamán az internetet részesítik előnyben, azok a szakirodalom beszerzése során is előszeretettel ezt a csatornát fogják választani. A második feltételezés, hogy azok az egyetemisták, akik a tanulmányaikhoz szükséges információk nagyobb hányadát az internetről szerzik, a világhálón fellelhető információs lehetőségek teljes skáláját – az általános keresőktől a társadalomtudományi szakadatbázisokig – átvizsgálják egy-egy keresés alkalmával.

A hétköznapi információszerzés

Az első kérdések a hétköznapi információszerzési szokásokra irányultak, ezen belül pedig arra, hogy a hallgatók mely források segítségét veszik igénybe a mindennapi tájékozódás során, illetve, hogy a híreket milyen arányban olvassák elektronikus dokumentumok segítségével, ezeken felül, hogy mely nyelveken olvasák azokat.

A vizsgált hallgatók 44 százaléka az internetről szerzi be a legtöbb naprakész, köznapi információt, a televízió pedig a második helyen áll 35 százalékkal. Ezek után következik a rádió, az újság, majd a könyvtár és az egyéb források, amelyeknél a baráti, rokoni viszonyokra, vagy a szűkebb családi kapcsolatokra gondolnak a hallgatók, ám ezek aránya az előző kettőhöz mérten elenyésző, együttesen sem éri el sem a tévé, sem pedig az internet használatának gyakoriságát. A válaszadók több mint fele a friss hírek 70 százalékát szerzi be elektronikus dokumentumok segítségével, míg az egyharmaduk információi 50 százalékát. A válaszadók kétharmad része kizárólag magyar nyelven olvassa a friss híreket, míg 33 százaléka a magyar mellett egy vagy két idegen nyelven is tájékozódik.

A szakirodalom gyűjtése

A kutatás egyik legfontosabb kérdésköre az, hogy a hallgatók információikat elsődlegesen milyen csatornákon keresztül szerzik be. A válaszadók átlag fele szerzi tanulmányaihoz szükséges információk 50 százalékát könyvből, míg sajtó-

termékből csupán 10 százalékát. Átlagosan a hallgatók kétharmad része a tanulmányaihoz szükséges információk negyedét–felét szerzi be az internetről.

A legtöbben azok a hallgatók vannak, akik tanulmányaik során 70 százalékban használnak könyveket, 20 százalékban az internetet és 10 százalékban pedig egyéb forrásokat. Majdnem ugyanennyi hallgató 40-40 százalékban használja az internetet és a hagyományos forrásokat, azonban a szakirodalom 20 százalékát más forrásokból szerzik be. Ebből leszűrhetjük, hogy igaz, magas az internet használata a szakirodalmi információszerezés tekintetében, a hallgatók inkább mégis a papíralapú információhordozókat részesítik előnyben a digitálisakkal szemben.

Szakirodalom gyűjtése a könyvtárban

A továbbiakban külön vizsgáltuk a könyvtárban és az interneten való informálódást. Ez azért szükséges, mert a vizsgálattal elsősorban arra szeretnénk rávilágítani, hogy az internet favorizálásával a hallgatók hajlamossá válnak a hagyományos csatornákat elhanyagolni, sőt mellőzni. Ezáltal fontos információk veszhetnek el számukra, míg az interneten megjelenő, de – esetenként – kétes értéket képviselő dokumentumok felértékelődnek.

Először a könyvtárban való tájékozódást vizsgáltuk. Első kérdéscsoportunk arra vonatkozott, hogy a hallgató honnan indulna el, ha kizárólag a könyvtár állna rendelkezésére az információszerezésben. A válaszadók 73 százaléka választotta a könyvtár elektronikus katalógusát, az OPAC-ot. 12 százalék az információs pultnál kapja meg a számára fontos információkat, míg 5 százalékuk elkezd böngészni a szabadpolcon, és 4 százalékuk kikéri a könyvtáros véleményét.

A következő kérdéscsoportnál a megkérdezetteket arra kértük, jelöljék meg, hogy százalékos arányban mennyire használnak egy-egy információs forrást a könyvtárban. A hagyományos katalógus kihasználtsága az elektronikus katalógusok bevezetésével radikálisan csökkent, így a hallgatók 60 százaléka már egyáltalán nem használja azokat. A digitális katalógust a hallgatók rendszeresen használják, ám a hallgatók negyede ezt a forrást sem alkalmazza a keresései során. A tanulók fele 25 százalékban használja az internetes katalógust a számára szükséges információk megszerzéséhez. Az adatbázisok azonban lehetnének sokkal kihasználtabbak! A hallgatók 37 százaléka egyáltalán nem veszi igénybe a társadalomtudományi adatbázisokat, és csupán 40 százalékuk szerzi innen a szükséges szakirodalomnak mintegy negyed részét.

Szakirodalom gyűjtése az interneten

Az általános keresők használatának rutinja nagyon fontos, hiszen először ezen az oldalon érdemes elkezdni a különböző témákban való keresgélést; azonban minél többet szeretnénk olvasni egy témában, annál mélyebbre kell ásunk, annál speciálisabb portálokra kell linkelnünk, hogy az információ, amelyet az internet segítségével találtunk, releváns legyen. A webes keresőfelületek használata során különböző keresőtaktikákat kell alkalmaznunk, pontosan megfogalmazott keresőkérdéseket kell alkotnunk, hogy a találati halmazunk teljes és pontos

legyen. Teljességre azért kell törekednünk, mert elszalaszthatunk olyan információkat, amelyek fontosak lennének a téma szempontjából, csak a keresőkérdés rossz megfogalmazása miatt marad ki a találati halmazból. A teljesség mellett a pontosság is lényeges, mivel a találati halmazban feldolgozhatatlan mennyiségű „zaj” keletkezhet a keresőkérdés rossz minősége miatt. A különböző keresőtaktikák és jól megfogalmazott keresőkérdések használata főleg azokon a portálokon elengedhetetlen, ahol nincs relevanciamérés, amely a dokumentumok hitelességét vizsgálja.⁵

Az interneten való információszerzés kapcsán az első kérdésünk az volt, hogy a hallgató milyen típusú weblapról indul el, illetve konkrétan melyik oldalon kezdi a keresést. A hallgatók 84 százaléka valamilyen általános keresőoldalon kezdi a keresést, mellette elenyésző arányban jelentkezik a tematikus portál, mindössze 9 százalékkal. A „*Mely weblapon kezdi a keresést?*” kérdésre kiugróan magasán a Google-t választotta a válaszadók 90 százaléka. Mellette szerepel pár általános keresőoldal mint a *www.startlap.hu*, *www.origo.hu*, *www.kapu.hu*, *www.altavista.hu*, viszont a Google után a második helyen 4 százalékkal a *www.lib.pte.hu* áll, amely a Pécsi Egyetemi Könyvtár honlapja, illetve a könyvtár elektronikus katalógusa.

A Google-t elsősorban az első és másod évfolyamos andragógia szakos nők használták, mindemellett ők veszik igénybe a legnagyobb mértékben az Origót és a könyvtár honlapját is. A humánszervező szakosak elsősorban a Startlapot és az Altavistát választják, míg az informatikus könyvtárosok a Kaput.

Az internetes tájékozódás folyamán fontos az embernek ismernie az összetett keresési lehetőségeket, amelyek segítségével pontosabb, relevánsabb információhoz lehet jutni. Ezek a lehetőségek megvalósíthatók az operátorok, a szűkítési lehetőségek és a beépített korlátok használatával, amelyekkel optimalizálni lehet a találati halmazt. A három összetett keresési lehetőséget átlagban a hallgatók 60 százaléka használja, viszont a maradék 40 százalék egyáltalán nem használja azokat a lehetőségeket, amelyekkel megkönnyíthetnék a keresés folyamatát. A szűkítési lehetőségeket használják a legtöbben, a hallgatók 65 százaléka. Az internetes keresés során a keresőkérdés megfogalmazása után egy találati halmazban kell kiigazodnunk, és ebből kell kiválasztanunk a számunkra legmegfelelőbbeket. A hallgatók többsége a *www.google.hu*-t jelölte meg leggyakrabban használt keresőjének, ezért a találati halmaz szerkezeti leírásánál a Google féle halmazt vesszük általánosnak. A keresés lefolytatásakor a találati halmaz, sorszámokkal jelölve, a relevancia mértéke szerint sorban helyezkedik el, és oldalakra tagolódik. Egy egyszerűbb lekérdezés ezért több millió találatot is eredményezhet, és nem biztos, hogy a számunkra legfontosabb információt tartalmazó honlap címe a Google találati halmazának elején fog szerepelni, ezért volt fontos kérdés a vizsgálatban, hogy a hallgatók vajon megelégszenek-e az általános webes keresők első oldalán közzétett információkkal. A válaszadók 70 százaléka tovább lapoz, tehát nem elégszik meg csupán az első oldal találatával, azonban a hallgatók majdnem egyharmada megelégszik az első tíz honlap információival.

A következő fontos kérdés, hogy a hallgatók a találati halmazt elemzik-e, vagy azokból véletlenszerűen választanak. A válaszadók 70 százaléka állítja, hogy elemzi az elektronikus találati halmazt, a hallgatóknak ez a számaránya többnyire megegyezik hallgatóknak azon csoportjával, akik az előző kérdésnél nem elégedtek meg az első oldalon talált információkkal. Együttesen vizsgáltuk az előző két és a

kedvenc webes keresőre irányuló kérdést. Az adatok arra engednek következtetni, hogy aki elemzi a találati halmazt, az inkább engedi meg magának, hogy megálljon az első oldalon talált eredményeknél, míg akik csak véletlenszerűen böknek rá egy-egy találatra, azok – az esetek többségében – továbbmennek. Általában azok a hallgatók elégednek meg az első oldalon talált eredményekkel, akik elemzik a találati halmazt, és leggyakrabban a *www.lib.pte.hu*, a *www.origo.hu* vagy a *www.startlap.hu* oldalt használják. Akik a Google-on keresnek általában attól függetlenül, hogy elemzik a találati halmazt, rendszerint tovább lapoznak az első oldalról.⁶

A tényleges elemzés a felmérésben résztvevők számára a különböző weblapok megtekintésével történik. A hallgatók fele beleolvass a szövegbe, úgy dönti el, megfelel-e számára a dokumentum. 30 százalék kizárólag a cím alapján dönt, 10 százalék pedig a szerencsére alapozza a választást.

Az elektronikus dokumentumok folyamatosan jelen vannak életünkben, így az egyetemisták életében is. Tanulmányaikhoz egyre nagyobb arányban használják az internetet és különféle elektronikus anyagokat. Következő kérdésünk a tanulmányokhoz szükséges hagyományos és az elektronikus dokumentumok arányára vonatkozott. A hallgatók 60 százaléka ugyanannyi hagyományos és elektronikus dokumentumot használ tanulmányai során. 28 százalékuk azonban a szakirodalom több mint háromnegyedét hagyományos, negyedét pedig elektronikus dokumentumokból szerzi be.

Már esett szó a találati halmaz teljességéről és pontosságáról. Kíváncsiak voltunk, ez mennyire fontos a hallgatóknak. A válaszadók 65 százaléka állítja, hogy egy keresés lefolytatása után a találati halmazt vizsgálja teljességi, pontossági szempontok alapján. A hallgatók egyharmada nem fordít erre külön figyelmet. Az itt megfigyelhető 1/3-2/3-os arány már az előzőekben is tapasztalható volt, elsősorban az összetett keresési lehetőségeknél és a találati halmaz elemzésénél.

A szaktól teljesen függetlenül többségben vannak azok a hallgatók, akik elemzik a találati halmazt, és vizsgálják teljesség, pontosság tekintetében.

Egy-egy szakirodalom kora is fontos tényező lehet elsősorban a frissesség és a hitelesség miatt. A válaszadók 94 százaléka számára fontos a szakirodalom kora, így nagyobb százalékban használják öt éven belül megjelent könyveket, mint öt évnél régebbieket.

A szakirodalmi információszerzés során sokszor lehet külföldi folyóiratcikkekkel, tanulmányokkal találkozni, ezért megkérdeztük: a hallgatók milyen nyelveken olvasnak szakirodalmat. A válaszadók 67 százaléka kizárólag magyarul olvassa a szakirodalmat, a hallgatók negyede magyarul és egy világnyelven, amely az esetek többségében angol vagy német, 8 százalékuk pedig magyarul plusz két idegen nyelven, amely elsősorban az angol és a német volt. A két világnyelven kívül elenyésző arányban megjelent a francia és az olasz nyelv is.

Az információszerzés során a gyorsaság és az ár is fontos szempont. Kérdésünk arra irányult, melyik csatornákon keresztül szerzik be a hallgatók a leggyorsabban és a legkisebb anyagi ráfordítással a számukra szükséges információkat. A leggyorsabb forrásnak az internet bizonyult. A válaszadók 80 százaléka választotta a világhálót a leggyorsabb információszerző csatornának, ez kimagaslóan vezet a többi előtt, mivel a könyvtárat a hallgatók 16 százaléka, a tévét pedig 1 százalék választotta. A költséghatékonyság tekintetében viszont már nagyobb a megoszlás a csatornák között. A hallgatók fele ugyan az előző válaszokhoz hasonlóan az

internetet választotta, addig itt 41 százalékkal szerepel a könyvtár mint a második legolcsóbb csatorna. A televízió viszont ugyanolyan csekély aránnyal képviselteti magát, mint az előzőekben.

A hallgatók egyre több – sokszor indokolatlan – esetben az internethez nyúlnak, ha információra van szükségük. A következő kérdésünk arra irányult, ha a hallgató rendelkezésére állna minden forrás, melyiket választaná elsőként, illetve milyen sorrendben használná fel azokat, ha egy konkrét információt keresne. A megkérdezettek 65 százaléka tette az internetet az első helyre. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy a legolcsóbb és a leggyorsabb csatornának is a világháló neveztek meg, így némelyeknek nem is jut eszébe más forrást használni. Az internetet 13 százalékkal a lexikon követi, majd 8 százalékkal az adatbázis és 5 százalékkal az enciklopédia.

A szakirodalmi információszerzés tekintetében az utolsó kérdésünk az volt, hogy az egyetemisták tesznek-e különbséget a weblapok között annak függvényében, hogy hétköznapi vagy szakirodalmi információkat keresnek. A válaszadók 66 százaléka igennel felelt, azonban 33 százalék nemmel, amely elég elrettentő adat, tekintve, hogy pár éven belül tudományos munkát kell írniuk, amelyhez az információkat ugyanonnan fogják megszerezni, mint a bulvárhíreket.

Az andragógia szakosok között figyelhető meg a legnépesebb hallgatói csoport, akik nem tesznek különbséget a weblapok között, és kereséseik lefolytatásához általában a Google-t használják.

Már az előző kérdéseknél is megfigyelhető volt a hallgatók 2:1 arányú megosztottsága. Ebből messzemenő következtetéseket természetesen nem lehet levonni, mégis elgondolkodtató, hogy az egyetemisták közel egyharmada nem tudja szakszerűen használni az internetet, és nem tud élni a lehetőségekkel, amelyeket ez a csatorna biztosítana számukra.

Szakirodalom gyűjtése adatbázisokból

A könyvtárban és az interneten való szakirodalom-gyűjtés után külön részben írunk a társadalomtudományi szakadatbázisok használatáról. Az adatbázisok kérdéséről fontos beszélni, mivel jelentős információs értéket képviselnek, és – nem elhanyagolható az sem, hogy – bizony komoly pénzbe kerül mind az üzemeltetőknél, mind pedig a könyvtáraknál. A társadalomtudományi tájékoztató apparátus sosem fejlődött olyan intenzitással, mint a természettudományos tartalmúak. Ezt azért fontos tisztázni, mert amikor a természettudományi területen oktatóknak, tanulóknak már természetes volt az internet és az adatbázisok használata, akkor a társadalom- és humán tudományok területén ez még közel sem volt általánosan elterjedt. Ez utóbbiak esetében a változás csak jóval később és lassabban ment végbe. Azonban ez nem lehet magyarázat arra, hogy a jelenkor értelmiségi rétege miért nem használja ezeket az alapvető forrásokat.

A társadalomtudomány területén több magyar és nemzetközi adatbázist is ismerünk, ezeknek az összegyűjtött állománya igen jelentős egy-egy szakterületen, ilyenek például a SzocioWEB és az EISZ, valamint az EBSCO-szolgáltatás releváns elemei is. Az egyetemi hallgatók számára primer információs forrást jelentő, a nemzetközi és a nemzeti szakirodalmat feltáró, esetenként teljes szövegű hoz-

záférést is biztosító társadalomtudományok feldolgozásával, közzétételével foglalkozó szakadatbázisokat a válaszadók mindössze 37 százaléka használ, ami egyben azt is jelenti, hogy 63 százaléka nem használ, illetve nem tud megnevezni ilyet.

Kérdőívünkben három kérdés foglalkozik kizárólag az adatbázisok ismeretével és használatával. Először rákérdeztünk arra, hogy a hallgatók mely társadalomtudományi adatbázisokat használják. A kérdés pontosan úgy hangzott, hogy „*Melyek az Ön által használt internetes társadalomtudományi adatbázisok?*”. Lényegesnek éreztük ezt megemlíteni, mert a kérdésre a hallgatók majd’ 63 százaléka egyáltalán nem válaszolt, 13 százalékuk pedig a következők valamelyikét válaszolta: www.google.hu, www.kurzor.hu, www.lib.pte.hu, www.wikipedia.hu. Az itt említett oldalak természetesen használható keresők, csak nem kifejezetten társadalomtudományi adatbázisok. A válaszok számából kitérni, hogy a hallgatók csupán negyede tudott megnevezni bármilyen internetes társadalomtudományi adatbázist, amely rendkívül alacsony aránynak számít.

A hallgatók 25 százaléka, aki válaszolt a kérdésre, leggyakrabban a MATARKÁ-t említette, utána a SzocioWEB, EISZ, MEK és a PAD szerepel. Az említett adatbázisok, az EISZ-t kivéve, magyar nyelvű adatbázisok. A MATARKA folyóiratcikk-adatbázis, a SzocioWEB szociológiai tanulmányok és cikkek adatbázisa, a PAD fő profilja pedig a pedagógia, valamint annak határ- és segédtudományai. Ezek mellett megjelent még az EBSCO, a MANCI, az EPA, az NPA, az IKER és az ERIC, számuk viszont elég csekély, mivel ezeket az adatbázisokat mindössze egy-egy ember említette meg.

A következő kérdés az adatbázisok használatának gyakoriságára vonatkozott. A kérdésre a hallgatók 23 százaléka nem válaszolt, amely érthető az adatbázisok nem megfelelő ismeretének fényében. Mégis az előző és az itteni hányszor között van némi eltérés, mivel a fenti kérdésre 63 százalék, az itteninél 23 százalék nem válaszolt. A különbség jelentős, ez azt mutatja, hogy jóllehet, a hallgatók 40 százaléka nem ismer internetes adatbázist, mégis használja azt. Naponta a hallgatók 19 százaléka, hetente 12 százalék, havonta többször pedig 14 százalék használja az adatbázisokat. Havonta vagy ritkábban a hallgatók 32 százaléka.

Az utolsó kérdésnél felsoroltuk azokat az adatbázisokat, szolgáltatásokat, amelyek társadalomtudományi tartalmakat is feldolgoznak, és rákérdeztünk, ismerik-e ezeket a hallgatók. Az adatbázisok a következők voltak: EBSCO, EISZ, PAD, SzocioWEB, SSCI, DDA, ERIC, MATARKA, MEK, NAVA. A kérdésre a hallgatók 95 százaléka válaszolt. A legismertebbek a hallgatók körében az EISZ, a MATARKA és a MEK, átlagban 70 százalékos ismertséggel. Ezeket követte az ERIC, a SzocioWEB, az EBSCO és a PAD 50 százalékos ismertséggel, végül a legismeretlenebbek az SSCI, a DDA és a NAVA lettek, ezeket a hallgatók 30 százaléka jelölte meg.

A különböző szakos hallgatók adatbázis-használata is eltér egymástól. Míg az andragógusok inkább a MATARKÁ-t és a SzocioWEB-et használják, addig az informatikus könyvtárosok a MEK-et és a MANCI-t részesítik előnyben, mivel ez utóbbi adatbázis elsősorban olyan tanulmányokat, cikkeket ölel fel, amelyek jellemzően a könyvtártudomány területén születtek.

Összegzés

Az egyetemi hallgatók körében igen kedvelt eszköz a számítógép és az internet. Ebben a társadalmi csoportban a digitális írástudás egy új alapkészség. Feltételeztük, hogy ismerik az internet adta lehetőségeket, tudnak keresni a hálón, és meg tudják szerezni a legeladottabb információkat is. Ám az ilyen fiatalok száma – a felmérés szerint – meglehetősen alacsony. Az egyetemisták információszerzési szokásai eléggé felületesek, az ezzel kapcsolatos ismereteik felszínesek. Az általános webes keresőket mindenki ismeri, de nem mindegy, mire használjuk, mivel az ilyen site-ok találati halmaza nem minden esetben mondható tudományos szempontból igényesnek.

A hétköznapi információszerzésében óriási szerepet játszik az internet, ám a vizsgált hallgatók nagy aránya csak részben használja a tanulmányai során ezt a nélkülözhetetlen eszközt, illetve ha használja, akkor sem megfelelő módon.

A hallgatók 63 százaléka nem használ társadalomtudományi szakadatbázist, annak ellenére, hogy átlagosan 50 százalékuk ismer legalább egyet. A differencia 13 százalék, azon hallgatók csoportja, aki ugyan tudja, hogy léteznek, ilyen adatbázisok, mégsem lép túl a Google határain.

Kétségtelen, hogy az internet olyan eszköz, amelynek révén talán a leggyorsabban tudunk információhoz jutni, csak nem biztos, hogy relevánshoz. Az interneten fellelhető információk nem mindig teljesek, sőt sokszor tévesek. Ezért kell a könyvtárakat nem az internet ellenfeleként, hanem partnereként felfogni, mert kettejük kapcsolatának kihasználása óriási lehetőségeket jelent.

JEGYZETEK

- 1 A vizsgálatot a 2007/2008-as tanév során Bognár Kristóf és Egervári Dóra végezte.
- 2 Machlup Fritz: *The production and distribution of knowledge in the United States*. Princeton, Princeton University Press, 1962.
- 3 Line, Maurice: *Invertigation into information requirementa of the social science 1971*. Line, Maurice: *A társadalomtudományi szakemberek információhasználata és információszükségletei (Az IFROSS-vizsgálat és tanulságai)*. = *Könyvtári Figyelő*, 1972. 5. sz.; Sütő Péter: *Hypertext az információszolgáltatásban = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 1997. 6. sz. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2168&issue_id=61 (2007. július 6.); Boda István: *Az internet használata*. <http://www.math.klte.hu/~bodai/internet/index.html> (2003.03.12.); Bokker Sándor: *Jellemző internet-használat Magyarországon*. = *Kutatási Jelentés*, 2002. 15-16. sz. 110-112. p. *Magyarországi internet-használati tendenciák (Netsurvey Internetkutató Intézet)*. = *Kutatási Jelentés*, 2002. 13-14. sz. 165-167. p.
- 4 A válaszadók száma összesen 118 fő volt.
- 5 Sütő Péter: *Hypertext az információszolgáltatásban = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 1997. 6. sz. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2168&issue_id=61 (2007. július 6.)
- 6 A vizsgálatnak ezt az eredményét még további, kizárólag ezekre a kérdésekre irányuló elemzésével szükséges lenne folytatni, mivel az elvégzett kutatás nem elegendő finomsággal mérte a tényleges, illetve esetleges összefüggéseket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Boda István: Az internet használata. <http://www.math.klte.hu/~bodai/internet/index.html> (2003.03.12.)
- Bokker Sándor: Jellemző internet-használat Magyarországon. = Kutatási Jelentés, 2002. 15–16. sz. 110–112. p.
- Gáspár Tamás: Bevezetés az információs társadalomba. Bp., KIT Képzőművészeti Kiadó, 1999.
- Juhász Lilla: Információs társadalom, információs stratégiák. Bp., L'Harmattan: Zsigmond Király Főiskola, 2006.
- Kis Papp László: Adatpolitika és projektmenedzsment. Székesfehérvár, Soproni Egyetem Földmérési és Földrendező Főiskolai Kar, 1998.
- Line, Maurice: A társadalomtudományi szakemberek információhasználata és információ-szükségei (Az IFROSS-vizsgálat és tanulságai) = Könyvtári Figyelő, 1972. 5. sz. 483–495. p.
- Machlup, Fritz: The Production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton, Princeton University Press, 1962.
- Magyarországi internet-használati tendenciák (Netsurvey Internetkutató Intézet). = Kutatási Jelentés, 2002. 13–14. sz. 165–167. p.
- Sütő Péter: Hypertext az információszolgáltatásban. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2168&issue_id=61 (2007. július 6.)

Egervári Dóra

Hogyan lehet hasznosítani egy egyszerű könyvtárhasználati kérdőív eredményeit a gyakorlatban?

A Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ 2008-ban kérdőíves felmérést végzett a látogatók könyvtárhasználati szokásairól, miután az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiumánál sikeresen pályázott erre a célra. A válaszadás önkéntes volt, igyekeztünk gyorsan megválaszolható kérdéseket feltenni. Összesen 343 értékelhető kérdőívünk lett a kétnapos felmérés eredményeként, 58-an nem voltak hajlandóak kitölteni, többnyire azért, mert siettek.

A kérdőív összeállítása során az alábbiakat tudakoltuk:

- milyen célból tér be könyvtárunkba az olvasó,
- milyen gyakran jár ide,
- mennyi időt tölt el nálunk,
- a nap mely szakában szokott könyvtárunkba járni,
- kölcsönzés esetén miből hány darabot visz ki általában,
- sikerült-e az adott napon teljesítenünk a kérését,
- neme, életkora és foglalkozása?

A kérdőívek feldolgozása az SPSS statisztikai programcsomaggal történt, amelynek előnye, hogy az ún. keresztábrák elemzéssel lehetőségünk volt a külön-